רעיון לראש השנה - מאמר

אורי וישעי

"**לדוד, ה' אורי וישעי**" (תהלים כז) – על כך כתב במשנה ברורה בסימן תקפא' "**ונוהגין במדינתנו מראש חודש אלול עד יום הכיפורים לומר בכל יום אחר גמר התפילה מזמור "לדוד, ה' אורי וישעי" בוקר וערב**". וכתב בקיצור שולחן ערוך בסימן קכח', שמנהג זה נוסד על פי מה שדרשו רבותינו במדרש ויקרא רבה כא' "**אורי - בראש השנה, וישעי - ביום הכיפורים**"

דרשת המילה "ישעי" ליום הכיפורים מובנת, שביום זה מושיע ה' את ישראל ומכפר להם על עוונותיהם, אבל דרשת "אורי" לראש השנה צריכה ביאור. במה נתייחד האור לראש השנה? - בתפילת ראש השנה נתקן לנו לומר: "**זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון**". מה היא תחילת מעשיו של הבורא? כתוב: "**ויאמר אלוקים, יהי אור ויהי אור**" (בראשית א' ג'). אם כן, זיכרון ליום ראשון הוא האור - האור הזה טוב היה. כך נאמר בהגיגה יב. "**ואור, ביום ראשון איברי?! והכתיב: "ויתן אותם אלוקים ברקיע השמים להאיר על הארץ" (בראשית א' יז) וכתיב: "ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי**"

משיבה הגמרא: "**כדרבי אלעזר. דאמר רבי אלעזר: אור שברא הקב"ה ביום ראשון - אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו, כיון שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה, וראה שמעשיהם מקולקלים, עמד וגנזו מהן, שנאמר: 'וימנע מרשעים אורם' (איוב לח, טו). ולמי גנזו? לצדיקים לעתיד לבוא, שנאמר: "וירא אלוקים את האור כי טוב" (בראשית א' ד'), ואין טוב אלא צדיק, שנאמר: "אמרו צדיק כי טוב" (ישעיהו ג, י). כיון שראה אור שגנזו לצדיקים שמח, שנאמר: "אור צדיקים ישמח" (משלי יג, ט)**".

האור שאנו מזכירים ביום ראש השנה כזיכרון ליום ראשון אינו אור המאורות שנברא ביום הרביעי, אלא האור הטוב שנברא ביום הראשון, שנגנז לצדיקים. ועליו דרשו חכמים: "**אורי - בראש השנה**". גם השפת אמת כתב: "כי בראש השנה, הקב"ה מאיר לישראל במקום שהם, לכן היא בכסה" - כלומר, גם לדבריו האור של ראש השנה אינו אורם הטבעי של המאורות, שהרי הוא "בכסה", אלא אור מיוחד הוא, ככתוב: "**אשרי העם יודעי תרועה, ה' באור פניך יהלכון**" (תהלים פט') - אור זה מסייע לאדם לשוב בתשובה. בתוכחה נאמר: "**והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העור באפלה**" (דברים כח). החוטא מגשש באפלה, וכשנגה עליו האור - מאירות לפניו הדרכים כולן.

כך נאמר בשם רבי חיים שמואלביץ - עיקרם של ימי התשובה הוא התבוננות בחטא ובקשת דרכים להיחלץ ממנו מתוך תוכחה סליחות וידויים ותחנונים, אבל בראש השנה דרך התשובה שונה, שהרי אין בו סליחות ותחנונים, במה אם כן הוא אחד מעשרת ימי תשובה? אלא שביום זה, זיכרון ליום ראשון, בוקע אור גדול, ומלכותו של ה' מתגלה כפי שהייתה בראשית הבריאה, ולאור זה נגלית לאדם האמת בטהרתה, והוא מבחין מיד בכל תעויותיו ובכל חטאיו ואין שום צורך בתוכחה פרטית על חטא מסוים. והוסיף הרי יוסף לא הוכיח את אחיו, אלא אמר: "אני יוסף", וכשנתגלתה לאחים האמת הבינו מעצמם, בלי צורך בשום תוכחה, כמה נורא מה שעשו, ונבהלו מפניו. וזה הוא שדייק התנא: "אוי לנו מיום דין, אוי לנו מיום תוכחה". גם לעתיד לבוא לא יהא צורך בתוכחה על כל חטא אלא כשיאמר ה': "אני ה' אלוקיכם", ואורו יתגלה לכל אדם, תכף יבוש האדם ממעשי ההבל שעשה. וזו היא תשובה של ראש השנה, שאור גדול בוקע והוא המעמיד את האדם בקרני אורה, וקורא לו לשוב מדרכיו.

בין אדם לחבירו

אם רואה אדם את חבירו שהוא עצוב מפני דלותו, או מפני איזה צרה אחרת חלילה ואינו יכול לעזור לו, מצווה על כל פנים לדבר על לבו ולהפיג ממנו את דאגתו וזה נכלל בגמילת חסד.

בכמה מקומות במקורותינו כתוב, שאפילו אם אדם הוא דל ואין ידו משגת לעסוק בגמילות חסד כספית, יוכל להשיג מידה זאת בלא כסף ובלא מחיר, ע"י שידבר על לב העני ויהיו בדברי נחת וחיזוק, וינחמנו ממעשיו ומעיצבון ידיו ויכבדהו, ושכרו גדול מאד שמזומן עבור מצווה זו לחיי העולם הבא.

שואל ומשיב

שאלה: האם יש מקום בראש השנה לתפילות לה' לגבי צרכים אישיים?

תשובה: ממבט על תפילות ראש השנה עולה שעיקר תפילת ראש השנה עוסקת בהמלכת ה' עלינו, ולכן בהתימת הברכה השלישית של תפילת עמידה, במקום לומר "האל הקדוש" אומרים "המלך הקדוש".

וכך נוהגים לומר בכל עשרת ימי תשובה. שינוי זה חשוב מאוד, ולכן מפרן פסק להלכה בשו"ע בסימן תקפב' שאם טעה ולא אמר "המלך הקדוש", לא יצא ידי חובתו ועליו לחזור להתפלל.

בראש השנה מוסיפים בברכה זו תפילות על גילוי מלכותו: "ובכן יתקדש שמך ה' אלוקינו על ישראל עמך...ויראוך כל המעשים, וישתחוו לפניך כל הברואים, ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם...ותמלוך אתה הוא ה' אלוקינו על כל מעשיך, בהר ציון משכן כבודך, ובירושלים עיר קודשך".

כמו כן התימת ברכת החג בכל תפילות ראש השנה היא: "**מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזיכרון**". ובתפילת המוסף שהיא התפילה העיקרית של ראש השנה, שבה תוקעים בשופר, תקנו חכמים לומר שלוש ברכות: מלכויות זיכרונות ושופרות, והעיקרית שבהן היא "מלכויות", שהיא הראשונה, ובה מזכירים את קדושת היום, וחותמים, כנ"ל.

גם ברכת "זיכרונות" עוסקת בכך שה' הוא מלך העולם, ולכן הוא זוכר את כל ברואיו. וכן ברכת "שופרות" עוסקת בגילוי מלכותו בעולם שנעשית ע"י קול השופר, כפי שהיה במעמד הר סיני וכפי שיהיה לעתיד, שע"י תקיעה בשופר גדול יתקבצו כל גלויותינו להשתחוות לה' בירושלים. גם תרועת השופר מבטאת את מלכותו, שמאימתה אנו עומדים לפני ה' בשיברון ותשובה.

יוצא שעיקר עניינו של יום הזיכרון הוא להמליך את הקב"ה בעולם. יכולים היינו מרוב דאגה לעתיד חיינו בשנה הבאה, להקדיש את כל היום לתפילות פרטיות על פרנסה, בריאות וכל שאר דברים שאדם טרוד בהשגתם כל השנה. אולם זוהי סגולתם המיוחדת של ישראל, שרצונם העמוק ביותר, שתתגלה מלכות ה' יתברך, והעולם כולו יתוקן וייגאל. ככל שנזכה לקבל עלינו בראש השנה את מלכותו, בענווה ויראה, בגיל ורעדה, נזכה לשנה טובה ומבורכת.

מפניני הפרשה - רעיון

יעשו כולם אגודה אחת

"**אתם ניצבים כולכם לפני ה' אלוקיכם**..." (פרק כט' פסוק ט') בגמרא במסכת ראש השנה אמרו שפירוש "**היום**" הוא ראש השנה. פסוק זה סמוך לפסוק המסיים של הפרשה הקודמת, כדי לומר שמי שהשכילו ללמוד תורה ולהביא **לימודם לידי מעשה, ובפרט בחודש אלול הקודם לראש השנה, יוכלו לעמוד "ניצבים"** לפני ה' ביום ראש השנה. ואפשר להסביר זאת גם עפ"י מה שאמרו חז"ל "**ואהבת לרעך כמוך**" - זה כלל גדול בתורה, והוא על מנת שיהיה שלום ואחדות בישראל. יש עוד סגולה גדולה אל האחדות בימים האלו הקדושים, שעל ידי זה נזכה בדין, כמו שאמרו – "**חבור עצבים אפרים הנח לו, חלק ליבם עתה יאשמו**". הנה מילת כולכם, יש בה שני הוראות: א. על המעלה של אחדות שכולם בלב אחד. ב. על החיסרון. כמו שפירש רש"י על ותקרבון אלי כולכם וכו' בערבוביא, קטנים דוחפים לזקנים, וזקנים לראשים.

לכן אמר אתם ניצבים היום בראש השנה, אם תהיו כולכם לפני ה' באחדות, אך מוסיף תנאי שיהיה סדר וכבוד ביניכם, דהיינו ראשיכם שבטיכם תחילה ואחר כך כל איש ישראל, והחשוב חשוב קודם.

לכן חזר וסיים לעברך בברית ה', בלשון יחיד, כלומר אם תהיו כולכם באגודה אחת, אז אעפ"י שאתם נפרדים כל אחד לבדו, ראשיכם לבד זקניכם לבד בכל זאת ראוי לומר - לעברך בלשון יחיד, כיוון שאתם מאוחדים לשם שמים. זוהי כוונתנו כאשר אנו אומרים בתפילת ראש השנה, "ויעשו כולם אגודה אחד לעשות רצונך בלבב שלם" - אעפ"י שכל אחד יעשה מעשה מהולק מחבירו, זה אוכל ומתענג, וזה מתלבש בגדי כבוד, אם הכל לשם שמים, הוי מעשה כולם מעשה אחד לשם שמים. (עפ"י וחם השמש לרב שלום משאש זצ"ל)

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

יצחק בן משה מזוז ז"ל | שלום בן אברהם מיארה ז"ל | מלכה בת יצחק צבי פרנקל (לקסמבורג) ז"ל

שאלתיאל בן מזל דהרי ע"ה | שלמה בן מרים אלמליה ע"ה | מרים בת שרה אילוז ע"ה | אסתר בת מרים כהן ז"ל

שלמה בן סלחה למשפחת עדיקה ע"ה | פנינה בת יפה חיימוב ע"ה | שלומית בת אליהו קירשנבום ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

בס"ד כט לחודש אלול ה'תשפ"ו
שנה שלושים ואחת גיליון מספר 01
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת וראש השנה

לשנה טובה תיכתבו ותחתמו

מפטירים

יום א' ראש השנה: "ויהי איש אחד" (שמואל א')

יום ב' ראש השנה: "כה אמר ה'" (ירמיהו לא')

חשמונאים (שעון קיץ)

כניסת שבת וחג: 18:33
יציאת שבת וחג: 19:31
זמן רבנו תם: 20:06

עשרת ימי תשובה עפ"י שו"ע מסימן תרג' ופוסקים אחרונים

הקדמה כללית לעשרת ימי תשובה

עשרת ימי תשובה הם עשרת הימים שמראש השנה ועד יום הכיפורים. היות וה' יתברך חפץ ה' להיטיב לכל ברואיו, ובמיוחד לבני עמו, שעל ידם יורד שפע וברכה לכל העולם, קרוב ה' בימים אלו לכל קוראיו באמת, ופותח יד לשבים בתשובה.

לכן עפ"י הגמרא במסכת ראש השנה דף יח. ופסיקת הרמב"ם בהלכות תשובה בפרק ב' - אעפ"י שהתשובה יפה תמיד, בימים אלו היא יפה יותר ומתקבלת מיד, שנאמר בנביא ישעיהו פרק נה' ו': "**דִּרְשׁוּ ה' בְּהִמָּצְאוֹ קְרָאֻהוּ בִּהְיוֹתוֹ קָרוֹב**", ועפ"י המובא בפסיקתא רבתי - בימים אלו, אפילו יחיד שעושה תשובה, מקבלים תשובתו כתשובת ציבור.

לכן ראוי לכל אדם לפשפש במעשיו בימים אלו, כדי לשוב ולתקן את אשר עיוות במשך כל השנה, במיוחד יש לערוך חשבון נפש ותשובה בעניינים שבין אדם לחברו (בין אדם לזולתו), שהרי יום כיפורים לא מכפר על עבירות שבין אדם לחברו בלא שירצה תחילה את חברו – משום כך הנמצא בספסוך כספי עם חברו, אל יפסוק לעצמו היתר, מפני שאין אדם רואה חובה לעצמו, אלא ילך לרב, שיורה לו כיצד לנהוג.

חובה קדושה על כל אדם לבקש מחילה בערב יום הכיפורים מאביו ומאמו, על כל מה שחטא ופגע בכבודם, ומי שאינו עושה כן נקרא חוטא, ומזלזל בכבוד אביו ואמו.

מנהג האנשים יראי ה' אשר מתחסידים עם בוראם, ללמוד בימים אלו את ספר שערי תשובה לרבנו יונה ולערוך חשבון נפש בכל לילה לפני השינה, ומתוודים על חטאיהם ושבים אל ה', ובמשנה ברורה בסימן תרג' ס"ק ב' כתב שבעשרת ימי תשובה ראוי לכל אדם לנהוג כן.

כתב הרמב"ם בהלכות תשובה פרק ג' ד' שכיוון שעשרת ימי תשובה הם הימים שבהם עיקר הדין לעולם ולאדם, נהגו ישראל להיזהר בימים אלו מכל איסור, ולהרבות בהם בתורה ותפילה, צדקה ומעשים טובים. וכן נוהגים להשכים בהם לבתי כנסיות לסליחות ותחנונים.

אמרו בשם האר"י, ששבעת הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים הם כנגד שבעת ימי השבוע, ובכל יום נכון לאדם לתקן את עצמו בתשובה, בתורה ובמעשים טובים, כנגד מה שפגם באותו יום. ביום ראשון יתקן מה שפגם בימי ראשון, וביום שני מה שפגם בימי שני, וכן בכל הימים.

על בסיס פסיקת מרן בשו"ע בסימן תרג' ראוי מאוד לנהוג בימים אלו לדקדק יותר בענייני הלכה כגון כשרות. שאם בכל השנה מפני הדחק אדם נוהג כדעת מיעוט הפוסקים, בימים אלו ינהג כפי שראוי לכתחילה לדעת רוב הפוסקים. לדוגמא: גם ליהודים מיוצאי אשכנז ראוי בימים אלו לאכול בשר גלאט וכן להדר בנטילת מים אחרונים לפני ברכת המזון.

אמרו חז"ל במסכת קידושין דף מ: שלעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, וכן יראה את כל העולם כאילו חציו חייב וחציו זכאי, ולפי שהעולם והאדם נידונים אחר הרוב, עשה מצווה אחת – אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת – אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, שנאמר (קהלת פרק ט', יח): וְחוֹטֵא אֶחָד יְאַבֵּד טוֹבָה הַרְבֵּה, בשביל חטא יחידי שעשה זה – איבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה.

פרטי הלכה

א. עשרת ימי תשובה, על כל אדם לפשפש במעשיו ולשוב בתשובה על מעשיו הרעים, ולהרבות במצוות, צדקות ומעשים טובים.

ב. התשובה אינה רק מעבירות שיש בהם מעשה, כגון חילול שבת, גזל ועריות, אלא כשם שצריך לשוב בתשובה מעונות אלו, כך צריך אדם לחפש בדעות רעות שיש לו, ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההיתול, ומרדיפת הממון והכבוד, ומרדיפת המאכלות וכיו"ב, ואלו העוונות קשים יותר מאותם שיש בהם מעשה, שבזמן שאדם משתקע במדות רעות אלו קשה לפרוש מהם.

ג. יש נמנעים מלערוך נישואין בעשרת ימי תשובה, אולם למעשה הרוצים להינשא בימים אלו, ראויים לעידוד כדי להקדים הנישואין כל מה שאפשר, שזריזים מקדימים למצות, ואם הגיע החתן לגיל עשרים שנה, אין להחמיר בזה כלל, אלא יעשה הנישואין בעשרת ימי תשובה וישא ברכה מאת ה'.

ד. מנהג הכפרות שעושים על תרנגולים שנוי במחלוקת הפוסקים עוד מתקופת הגאונים. מרן בשו"ע פסק שיש לבטל מנהג זה, ואילו האר"י הקדוש תמך בקיום המנהג.

ה. היות ורבו המכשלות והתקלות על ידי זה, שהרבה שוחטים ניעורים זמן רב מהלילה, ומפני יגיעתם ועייפותם מרוב מלאכת השחיטה, והמחירות הרבה, אינם מרגישים היטב בפגימות הסכין ומרוב עייפות יכולים לבא לידי "דריסת הסכין" במהלך השחיטה ונמצאו מאכילים לישראל נבלות חס וחלילה, טוב לקיים את המנהג על מטבעות שיועברו לצדקה לעניים.

ו. אדם הרוצה לקיים מעין המנהג ולצאת ידי כל הספקות הנ"ל וכן מחשש טריפת העופות בשחיטה, יכול לקיים את המנהג באופן שקורא את נוסח הכפרות ומסובב בכסף בשווי של עוף בערך, ואת הכסף נותן בצדקה לעניים או למוסדות צדקה.

ז. חובה קדושה על כל אדם לבקש מחילה בערב יום הכיפורים מאביו ומאמו, על כל מה שחטא ופגע בכבודם, ומי שאינו עושה כן נקרא חוטא, ומזלזל בכבוד אביו ואימו.

ח. אם הבן או הבת לא ביקשו סליחה ומחילה, ימחלו לו ההורים בליבם, ויאמרו בפיהם בפירוש שמחלו לו על כל מה שחטא כנגדם, וכן הבעל והאשה ימחלו זה לזה על כל אשר חטאו אחד כלפי השני במשך כל השנה, ודברו בכעסם דברים אשר לא כן, וכן כל תלמיד שיש לו רב בעירו יבקש ממנו מחילה קודם יום הכיפורים..

דבר העורך

על עצם התשובה כתב רבינו יונה בספר "שערי תשובה" בשער א': "**מן הטובות אשר היטיב ה' יתברך עם ברואיו, כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם ולנוס מפח פשעיהם, לחשוך נפשם מני שחת ולהשיב מעליהם אפו, ולמדם והזהירם לשוב אליו כי יחטאו לו, לרוב טובו וישרו כי הוא ידע יצרם, שנאמר** (תהלים פרק כה' - ח): '**טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך**', **ואם הרבו לפשוע ולמרוד ובנד בוגדים בגדו, לא סגר בעדם דלתי תשובה, שנאמר** (ישעיה פרק לא' – ו'): '**שובו לאשר העמיקו סרה**'. **ונאמר** (ירמיה פרק ג' - כב): '**שובו בנים שובבים ארפה משובותיכם**'".

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לאליה ומשה כהנא הי"ו לרגל הולדת בנם בכורם אלעאי הי"ו והכנסתו בעיתו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה. יהי רצון שיזכו לגדלו באושר, שמחה ונחת לאהבת תורה ויראת שמים, וימצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

לסבים ולסבתות – יהי רצון שתרוו נחת מכל יוצאי חלציכם בבריאות ושמחה.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לזוג הצעיר מאור ואביגיל בטיטו הי"ו לרגל נישואיהם. להם ולמשפחותיהם משפחות בן טולילה הי"ו ובטיטו הי"ו.

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתזכו להקים בית לתפארת ישראל, מלא אהבה ושמחה, נאמן וכשר, המיוסד על יסודות איתנים של אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.